

ZELENE JAVNE NABAVKE U REPUBLICI SRBIJI

Maj, 2019. Godine

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

This project is financially supported by the Royal Norwegian Embassy in Belgrade <https://www.norway.no/en/serbia/>
Realizaciju projekta finansijski je podržala ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu <https://www.norway.no/en/serbia/>

Publikaciju „Zelene javne nabavke u Republici Srbiji“ priredio je ALHem u okviru projekta “Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana”, koji se sprovodi uz finansijsku podršku Ambasade Kraljevine Norveške i Balkanskog fonda za demokratiju Nemačkog Maršalovog Fonda SAD. Stavovi i nalazi iz ovog izveštaja su isključiva odgovornost ALHem-a i ne predstavljaju stavove Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu i Balkanskog fonda za demokratiju.

Alternativa za bezbednije hemikalije

www.alhem.rs

u saradnji sa:

Victoria Consulting d.o.o.

www.victoriaconsulting.co.rs

Autori izveštaja:

Dragana Petrović (Victoria Consulting d.o.o.)

Jasminka Randelović (ALHem)

Sadržaj

Sadržaj.....	2
EXECUTIVE SUMMARY/SAŽETAK.....	4
1 POJAM I ZNAČAJ „ZELENIH“ JAVNIH NABAVKI	8
1.1 Definicija zelenih javnih nabavki.....	8
1.2 Značaj zelenih javnih nabavki.....	9
2 ANALIZA STRATEŠKOG OKVIRA U EU I SRBIJI	11
2.1 Strateški okvir zelenih javnih nabavki u EU	11
2.2 Strateški okvir zelenih javnih nabavki u regionu (primer Hrvatske i Slovenije).....	15
2.3 Strateški okvir zelenih javnih nabavki u Republici Srbiji.....	17
3 ANALIZA ZAKONODAVNOG OKVIRA U EU I SRBIJI.....	20
3.1 Zakonodavni okvir u EU	20
3.2 Zakonodavni okvir u Republici Srbiji.....	22
3.3 Pregovaračka pozicija Republike Srbije za poglavlje 5-Javne nabavke.....	27
4 INSTITUCIONALNI OKVIR ZA ZELENE JAVNE NABAVKE U REPUBLICI SRBIJI	28
5 ZAINTERESOVANE STRANE.....	29
6 procena stepena primene zelenih javnih nabavki u eu i srbiji.....	31
6.1 Primena ZJN u EU	31
6.2 Primena ZJN u Republici Srbiji.....	32
7 PREPORUKE ZA POBOLJŠANJE PRIMENE ZELENIH JAVNIH NABAVKI U REPUBLICI SRBIJI	34
7.1 Poteškoće u primeni ZJN	34
7.2 Predlozi za poboljšanja sistema ZJN u Republici Srbiji.....	34
8 LITERATURA	37

Lista skraćenica	
EAP	Environmental Action Programme (Akcioni Program za životnu sredinu)
ECOAP	Eco-innovation Action Plan (Akcioni plan za Eko-inovacije)
EEA	Evropska ekonomska zona
EMAS	Eco Managment and Audit Scheme (Sistem upravljanja zaštitom životne sredine i provere)
ENP	Ekonomski najpovoljnija ponuda
EU	Evropska Unija
GPP	Green Public Procurement (Zelenejavne nabavke)
ISO	International Organization for Standardization (Međunarodna organizacija za standardizaciju)
JN	Javne nabavke
LCA	Life Cycle Assessment (Ocena životnog ciklusa)
LCC	Life Cycle Costing (Troškovi životnog ciklusa)
MSP	Mala i srednja preduzeća
NAP	Nacionalni Akcioni Plan
NPAA	Nacionalni program za za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije
RS	Republika Srbija
SCP	Sustainable Consumption and Production (održiva potrošnja i proizvodnja)
SIP	Sustainable Industrial Policy (održiva industrijska politika)
UJN	Uprava za javne nabavke
ZJN	Zelene javne nabavke

Sažetak

Ovaj Izveštaj je izrađen u okviru projekta „Zelene javne nabavke kroz sinergiju zainteresovanih strana“ („Green Public Procurement Through Stakeholder Synergy“), BTD-FY2019-1356. Projekat se sprovodi u okviru programa „Strengthening EU integration in North Macedonia, Montenegro and Serbia“ koji finansijski podržava Ambasada Kraljevine Norveške u Beogradu, Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Norveške kroz Balkanski fond za demokratiju, projekta Nemačkog Maršalovog Fonda SAD-a.

Izveštaj je sačinjen na osnovu analize odgovarajućih strateških dokumenata, zakonodavnog, institucionalnog okvira, kao i statusa Pregovaračke pozicije u vezi sa zelenim javnim nabavkama u Republici Srbiji.

Kao najvažniji nacionalni strateški dokumenti, izanalizirani su Strategija za razvoj javnih nabavki 2014.-2018, kao i nacrt nove Strategije za razvoj javnih nabavki 2019.-2023.

U nacrtu nove Strategije za razvoj javnih nabavki (2019.-2023.) prepoznate su zelene javne nabavke i strategija se u tom smislu oslanja na prioritete „Strategije Evropa 2020“ u kojoj su naglašene ZJN, inkluzivni razvoj, olakšavanje učestvovanja MSP u postupcima javnih nabavki, kao i kupovina inovativnih proizvoda, usluga i radova. U nacrtu nove Strategije za razvoj javnih nabavki u Srbiji, prepoznat je i značaj osiguravanja administrativnih kapaciteta na svim nivoima i aktivnosti na polju obuka (prvenstveno naručioca i ponuđača), priprema potrebnih pomoćnih materijala kao što su priručnici, smernice, instrukcije i sl. Naglašeno je da će ove aktivnosti biti od posebnog značaja u 2019. godini s obzirom na planirano donošenje novog Zakona o javnim nabavkama¹.

U Izveštaju je dat osvrt i na strateški okvir ZJN u EU: posebno u pogledu statusa izrade Nacionalnih akcionih planova za ZJN. Većina zemalja EU je izradila Nacionalne akcione planove za ZJN, ili slična dokumenta. U Republici Srbiji za sada još uvek nije bilo konkretnijih planova da se izradi Nacionalni akcioni plan ZJN za Republiku Srbiju.

U Republici Srbiji, pitanja ZJN su delimično definisana Zakonom o javnim nabavkama („Sl. glasnik RS“, broj 124/12, 14/15 i 68/15). Nacrtom novog Zakona o javnim nabavkama je predviđena mogućnost kupovine dobara, usluga i radova koji obuhvataju i određivanje elemenata kriterijuma za dodelu ugovora koji se odnose na prednosti u vezi sa životnom sredinom, energetsom efikasnošću i ukupnim troškovima životnog ciklusa predmeta nabavke, uključujući i uzimanje u obzir odgovarajućeg označavanja i sistema menadžmenta životnom sredinom kao što je na primer EMAS.

Predstavljani su primeri sistema zelenih javnih u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji.

---

¹ Prema navodima UJN, nova Strategija za razvoj javnih nabavke u Srbiji 2019.-2023. kao i novi Zakon o javnim nabavkama, planirano je da budu objavljeni do kraja 2019. godine

Izveštaj sadrži odgovarajuće komentare i preporuke za poboljšanje primene ZJN u Republici Srbiji.

Identifikovane su sledeće **poteškoće** u efikasnoj i efektivnoj primeni ZJN:

- Nedovoljan nivo svesti u vezi sa ZJN kod naručioca (posebno kod najvišeg menadžmenta) i samim tim slaba motivisanost da se koncept ZJN adekvatno primeni
- Nedostatak jasnih smernica za primenu kriterijuma ZJN; nedostatak konkretnih kriterijuma za određene grupe proizvoda/usluga.
- Nedostatak pravne ekspertize u primeni kriterijuma ZJN u okviru postupka javnih nabavki; nerazumevanje šta bi mogli biti dodatni kriterijumi u vezi sa životnom sredinom i društvenim aspektima, kao i slabo razumevanje konteksta životnog ciklusa proizvoda/usluge
- Nedostatak praktičnih alata i informacija
- Nedostatak odgovarajuće obuke u vezi sa ZJN
- Izostanak pune međusektorske saradnje; nedostatak saradnje između različitih organa i institucija.

Preporuke za unapređenje sistema ZJN u Republici Srbiji su sledeće:

- Izrada Nacionalnog akcionog plana za ZJN
- Izrada web Portala za ZJN
- Izrada kriterijuma za ZJN, za pojedinačne grupe proizvoda.
- Obuka ključnih učesnika u procesu ZJN i pratećih tema i alata
- Revidiranje priručnika za službenika za javne nabavke
- Revidiranje postojećih smernica za ZJN i smernica za ENP
- Povezivanje UJN sa drugim relevantnim institucijama.

Executive Summary

This report is prepared as one of the outcomes of the project: **“Green Public Procurement Through Stakeholder Synergy”**, BTD-FY2019-1356. The project is implemented under the program "Strengthening EU Integration in North Macedonia, Montenegro and Serbia" financially supported by the Embassy of the Kingdom of Norway in Belgrade, the Ministry of Foreign Affairs of the Kingdom of Norway through the Balkan Trust for Democracy, the project of the German Marshall Fund of the United States.

The report is based on the analysis of relevant strategic documents, the legislative and institutional framework and status of the Negotiating Position on Green Public Procurement in the Republic of Serbia.

As the most important national strategic documents, the Strategy for Public Procurement Development 2014-2018 and the new Public Procurement Development Strategy 2019-2023 draft were analyzed.

The GPP concept has been integrated in the draft of the new Public Procurement Development Strategy (2019-2023); The strategy relies on the priorities of the "Europe 2020 Strategy", which highlights GPP, Inclusive development, facilitating the participation of SMEs in public procurement procedures, as well as the procurement of innovative products, services and works. Some of important issues included in the draft of the new Strategy are: the importance of ensuring administrative capacities at all levels, training activities (primarily for the contracting authority and bidders), preparation of necessary supporting materials such as manuals, guidelines, instructions, etc. It was emphasized that these activities will be of special importance in 2019, since the adoption of the new Law on Public Procurement is planned until end of 2019 (based on the information provided by the Public Procurement Office of Republic of Serbia).

The report contains short review of the GPP strategic framework in the EU: especially with regard to the status of drafting the GPP National Action Plans. Most EU countries have already developed relevant GPP National Action Plans (or similar documents). At this moment, no activities on planning nor development of GPP National Action Plans for Republic of Serbia has been identified.

The GPP concept is included in the current Law on Public Procurement ("Official Gazette of RS", No. 124/12, 14/15 and 68/15); in some extent. The draft of the new Law on Public Procurement includes the possibility for procurement of goods, services and works, based also on environmental, energy efficient and lifecycle cost related criteria for awarding contracts; the relevant labeling and Environmental Management Systems such as EMAS are also considered.

Examples of the GPP system in the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia are presented.

The report contains relevant comments and recommendations for improving the implementation of the GPP system in the Republic of Serbia.

The following **difficulties** for effective and efficient GPP system implementation in Republic of Serbia were identified and presented in this Report:

- Lack of relevant GPP awareness within the majority of contracting authorities (especially top management level) leads to poor level of motivation for the GPP implementation
- Lack of clear guidelines for the implementation of the GPP criteria; lack of concrete criteria for certain groups of products / services.
- Lack of legal expertise in the application of the GPP criteria in the public procurement procedure; misunderstanding what additional environmental and social aspects might be, as well as a poor understanding of the context of the life cycle of the product / service
- Lack of practical tools and information
- Lack of appropriate training in relation to GPP
- The lack of full cross-sectoral cooperation; lack of cooperation between different bodies and institutions.

The following **recommendations** for GPP system improvement in Republic of Serbia were identified and presented in this Report:

- Preparation of the GPP National Action Plan
- Creation of a GPP web portal
- Development of GPP criteria for specific product groups
- Training of key stakeholders in the GPP process and related topics and tools
- Revision of the Public Procurement Officer Manual
- Revising existing GPP guidelines and guidelines for defining the economy-based price criteria
- Enhanced cooperation of Public Procurement Office of Republic of Serbia with other relevant institutions.

1 Pojam i značaj „zelenih“ javnih nabavki

1.1 Definicija zelenih javnih nabavki

Zelene javne nabavke (ZJN) su u dokumentu EU "Javne nabavke za bolje okruženje²" definisane kao: "proces u kojem javni sektor/naručioci nastoje da nabave dobra, usluge i radove sa smanjenim uticajem na životnu sredinu kroz njihov životni ciklus, u odnosu na dobra, usluge i radove koji bi inače bili nabavljeni a koji imaju istu primarnu funkciju".

Životni ciklus³ su sve uzastopne i/ili međusobno povezane faze, uključujući potrebno istraživanje i razvoj, proizvodnju, trgovinu i uslove trgovine, prevoz, korišćenje i održavanje tokom trajanja dobara ili radova ili pružanja usluge, od pribavljanja sirovina ili generisanja resursa do odlaganja, uklanjanja i završetka usluge ili upotrebe;

Prepoznato je da se kroz posvećen pristup nabavci i vođenjem računa, ne samo o inicijalnim troškovima za nabavljene dobra, radove i usluge, već i obraćanjem pažnje na uticaje koje imaju dobra, radovi i usluge koji se nabavljaju u različitim fazama životnog ciklusa, može doći do značajnih ušteda, smanjenih negativnih uticaja na životnu sredinu i pozitivnih uticaja na društvo.

Javne nabavke čine oko 14% bruto domaćeg proizvoda u okviru EU i samim tim imaju ogroman značaj na čitavo društvo. Ako se kroz javnu nabavku odaberu dobra, usluge i radovi sa manjim negativnim uticajem na životnu sredinu organi javne uprave mogu dati važan doprinos održivom razvoju jer se radi o uticaju na 14% bruto domaćeg proizvoda. U Republici Srbiji učešće javnih nabavki u bruto domaćem proizvodu u 2017. godini, prema Godišnjem izveštaju Uprave za javne nabavke iznosilo je 7,68%, dok je u 2018. godini zabeležen blagi porast (7,98%).

Poslednjih godina, koncept „zelenih nabavki“ sve više prerasta u koncept „održivih nabavki“ jer se, sem uticaja na životnu sredinu, u procesu nabavke i onoga što se nabavlja, istovremeno sve više vodi računa i o socijalnim i ekonomskim uticajima. Tokom 2017. godine usvojen je i međunarodni standard *ISO 20400:2017 Održiva nabavka - Uputstvo* koje je osmišljeno kao pomoć organizacijama (kako javnim, tako i svim drugim organizacijama) da u što većoj meri uspostave efektivan sistem za održive nabavke. U standardu ISO 20400:2017 data je sledeća definicija za održivu nabavku: „Održiva nabavka je nabavka koja ima najpozitivnije moguće društvene, ekonomske i uticaje u vezi sa životnom sredinom, tokom celog životnog ciklusa“. Održiva nabavka predstavlja proces u kojem organizacije zadovoljavaju svoje potrebe za robom, radovima i komunalnim uslugama na način koji postiže vrednost za novac u smislu stvaranja koristi ne samo za organizaciju, već i za društvo i ekonomiju, uz minimiziranje štete po životnu sredinu.

---

² Saopštenje Evropske komisije „[Public procurement for a better environment](#)“, b.r. COM (2008) 400, 2008.

³ Definicija životnog ciklusa preuzeta iz Nacrta zakona o javnim nabavkama Republike Srbije

ZJN imaju svoju značajnu ulogu i u postizanju Ciljeva održivog razvoja koji su definisani u okviru Agende za održivi razvoj 2030⁴, posebno Cilja 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja (12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima).

1.2 Značaj zelenih javnih nabavki

„Zelene nabavke“ su, zbog svog izuzetno značajnog pozitivnog potencijala na životnu sredinu ali i na prateće uštede, prepoznate širom sveta i to ne samo od javnih institucija i na političkom nivou već i od strane ostalih sektora. Javni sektor predstavlja najznačajnijeg „kupca“ u društvu i iz tog razloga ima i veliki uticaj kroz čitav lanac isporuke. Kako se kroz zahteve za nabavku uključuju i dodatni kriterijumi koji vode računa o uticajima koji dobra, robe i usluge koji se nabavljaju imaju kroz svoj životni ciklus, tako se i ponuđači trude da na te zahteve što bolje odgovore i održe svoju konkurentnost na tržištu. Takođe, zelene javne nabavke su u interesu celokupnog društva i građana i doprinose cirkularnoj ekonomiji i održivom razvoju.

Pored direktnih mera kojima se sprovode ciljevi politike zaštite životne sredine, država može i indirektno, preko javnih nabavki, da doprinese realizaciji tih ciljeva, te se zbog toga sve veći značaj daje upravo „zelenim nabavkama“.

Koristeći svoju kupovnu moć da biraju dobra, usluge i radove sa manjim uticajem na životnu sredinu, javni sektor može dati značajan doprinos održivoj potrošnji i proizvodnji. ZJN vrše jako veliki uticaj na celokupno tržište. Promovisanjem i korišćenjem ZJN, javne institucije mogu da obezbede realne podsticaje za industrijski sektor, za razvoj zelenih tehnologija i proizvoda. Uticaj koje javne nabavke imaju, primetan je u celokupnom društvu jer javne nabavke direktno utiču na gotovo sve aspekte društva: na zdravstveni sistem, saobraćaj, obrazovanje, kao i druge oblasti koje direktno određuju i kvalitet života građana, razvoj ekonomije i sl.

Slika 1. Osnovne faze životnog ciklusa proizvoda⁵

Efektivno uspostavljanje sistema ZJN u Republici Srbiji ima veliki značaj za stvaranje održive ekonomije, podsticanje cirkularne ekonomije, inovacija i povećanja kvaliteta života svih građana u Srbiji.

⁴ <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>

⁵ <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/the-ecolabel-scheme.html>

Koristi od ZJN nisu ograničene samo na uticaj na životnu sredinu, već mogu uključiti sve, od društvenih i zdravstvenih, do ekonomskih i političkih koristi.

Koristi od primene ZJN su brojne, a neke od njih su:

- ✓ Koristi po životnu sredinu. Ostvarivanje ciljeva javnog sektora u pogledu životne sredine, očuvanje i uštede resursa, uštede energije, smanjivanje emisija gasova sa efektom staklene bašte, prevencija i/ili smanjivanje otpada i zagađenja i sl. Jedan od dobrih primera je grad Beč koji je uštedeo oko 44.4 miliona evra i preko 100,000 tona CO₂ u periodu 2004.-2007. godine, primenom "Programa Eko kupovine"⁶;
- ✓ Davanje dobrog primera u društvu, za privatni sektor. Pozitivni uticaji u lancu snabdevanja i isporuke;
- ✓ Podizanje svesti u vezi pitanja životne sredine, podsticanje na korišćenje bezbednijih alternativa. Podsticanje ostalih sektora ali i građana na korišćenje proizvoda i usluga sa eko-oznakama, podsticanje organizacija za uvođenje sistema menadžmenta životnom sredinom i sl. Rast tražnje proizvoda i usluga koje su u većoj meri „zelene“ odnosno „održive“;
- ✓ Društvene koristi kroz podizanje nivoa kvaliteta života građana: manje zagađivanje koje potiče iz saobraćaja, nabavka manje opasnih hemikalija, manji rizici po zdravlje.
- ✓ Podsticanje cirkularne ekonomije, inovacija, razvoj novih sektora u okviru „zelene ekonomije“;
- ✓ Politički - Odličan način da prikaže posvećenost javnih institucija u vezi sa životnom sredinom, održivom potrošnjom i proizvodnjom.

Dodatni primeri za koristi od primene ZJN mogu se pronaći u dokumentu „Kupujmo zeleno – Praktični vodič kroz zelene javne nabavke“.⁷

Neki od najčešćih slučajeva primene ZJN su nabavke:

- IT opreme
- Energije
- Kancelarijskog materijala i papira
- Hemikalija i usluga čišćenja
- Električne oprema (frižideri, zamrzivači, klima uređaji i sl)
- Putničkih i transportnih vozila
- Nameštaja
- Javne i ostale rasvete.

---

⁶ Klimaschutzprogramm "ÖkoKauf Wien" spart CO₂ und Geld (2008), www.wien.gv.at/rk/msg/2008/0326/011.html

⁷ "Buying Green! - A Handbook on green public procurement", EU, 3.izdanje, 2016.

2 Analiza strateškog okvira u EU i Srbiji

2.1 Strateški okvir zelenih javnih nabavki u EU

Strategija Evropa 2020

U martu 2010. Evropska komisija je objavila: “Strategiju Evropa 2020: Strategija za pametan, održiv i inkluzivan rast” kroz koju su definisana tri međusobno povezana prioriteta:

1. Pametan rast - razvoj ekonomije zasnovane na znanju i inovacijama (naučno-tehnološka istraživanja i razvoj, inovacije, obrazovanje i digitalno društvo).
2. Održivi rast - istovremeno podsticanje konkurentnosti i proizvodnje koja se odnosi efikasnije prema resursima.
3. Inkluzivni rast – bolje učešće na tržištu rada, borba protiv siromaštva i socijalna kohezija.

EU strategija za održivi rast u nekim svojim inicijativama pominje i ZJN. Više informacija o Strategiji Evropa 2020 može se naći na Internet stranicama Strategije⁸.

7. Akcioni program za životnu sredinu (EAP)

Odluka br. 1386/2013/EU o sedmom Opštem akcionom programu za životnu sredinu do 2020 „Živeti dobro u okviru granica naše planete” usvojena je u novembru 2013.godine i obuhvata period do 2020.godine. Postavljen strateški cilj do 2020. godine za celu EU jeste sprovođenje od najmanje 50% postupaka javnih nabavki uz primenu kriterijuma za zelenu javnu nabavku.

Kroz ovaj Akcioni program za životnu sredinu (EAP), EU se složila da pojača svoje napore na zaštiti našeg prirodnog kapitala, stimuliše resursno efikasan, nisko-ugljenični rast i inovacije, i zaštitu zdravlja i dobrobit ljudi - uz poštovanje prirodnih granica Zemlje.

To je zajednička strategija koja bi trebala da vodi buduće aktivnosti institucija EU i država članica, koje dele odgovornost za njenu primenu i postizanje prioritetnih ciljeva (više informacija može se naći na Internet stranicama EAP⁹).

Akcioni plan za Eko-inovacije (ECOAP)

Akcioni plan za eko-inovacije ima za cilj rešavanje prepreka koje ometaju razvoj eko-tehnologija, kao što su složenost prelaska sa tradicionalnih na nove tehnologije i nedovoljan pristup kapitalu. Akcioni plan prepoznaje ZJN u kontekstu poboljšanja tržišnih uslova za promovisanje eko-

---

⁸ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en

⁹ <http://ec.europa.eu/environment/action-programme/index.htm>

inovacija. Više informacija o Akcionom planu za eko-inovacije može se pronaći na Internet stranicama ECOAP¹⁰.

Akcioni plan za održivu potrošnju i proizvodnju (SCP)

Akcioni plan Evropske komisije za održivu potrošnju i proizvodnju pokrenut je jula 2008. godine. Ovaj dokument predstavlja strategiju Evropske komisije za integrirani pristup daljoj održivoj potrošnji i proizvodnji i promoviše njenu održivu industrijsku politiku. Suština Akcionog plana je da poboljša performanse u vezi sa životnom sredinom i energetske performanse proizvoda, podstakne njihovo prihvatanje od strane potrošača i učini da proizvodnja bude što efikasnija i što manje štetna po životnu sredinu.

Plan se zasniva na direktivama i programima u sledećim oblastima:

- Eko-dizajn
- Eko označavanje (Eko znak EU)
- EMAS
- Energetsko označavanje.

U Akcionom planu se navodi da će se „kriterijumi energetske efikasnosti i zaštite životne sredine iz gore navedenih šema koristiti za uspostavljanje usklađene baze za javne nabavke i podsticaje koje pružaju EU i njene države članice“. Više informacija o Akcionom planu Evropske komisije za održivu potrošnju i proizvodnju može se pronaći na Internet stranicama SCP Akcionog plana¹¹.

Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju

Evropska komisija je 2015. godine izdala odgovarajuće saopštenje u kojem je prikazan Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju (“Zatvaranje petlje – EU Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju”¹²). U okviru ovog Akcionog plana obuhvaćene su i odgovarajuće aktivnosti u vezi sa ZJN, posebno u vezi sa što boljom integracijom zahteva cirkularne ekonomije prilikom utvrđivanja ili izmena u kriterijumima za ZJN (na primer: naglasak na trajnost proizvoda, odnosno mogućnost popravke), podrškom za veću zastupljenost ZJN u telima javne vlasti, primenom u postupcima nabavke za Komisiju (kroz sopstveni primer Komisije) i kroz postupke nabavke za EU fondove.

Tokom 2017. godine objavljena je Brošura: Javne nabavke za cirkularnu ekonomiju¹³ sa primerima dobre prakse i odgovarajućim smernicama.

U martu 2019. godine, Evropska komisija je izdala saopštenje o primeni akcionog plana za cirkularnu ekonomiju¹⁴. U pogledu ZJN, Evropska komisija je objavila nove i revidirane EU

---

¹⁰ <https://ec.europa.eu/environment/ecoap/>

¹¹ http://ec.europa.eu/environment/eussd/escp_en.htm

¹² [COM\(2015\) 614 final](#)

¹³ http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/CP_European_Commission_Brochure_webversion_small.pdf

¹⁴ [COM\(2019\) 190 final](#)

kriterijume za ZJN, koji uključuju aspekte cirkularne ekonomije i podstiču njihovu primenu putem odgovarajućih smernica¹⁵ i obuka. Komisija je kroz primenu ZJN, na svom primeru, ostvarila veoma značajne rezultate (službe Komisije u Briselu su uspele da primene kriterijume ZJN u čak 93 % svih svojih Ugovora čija vrednost prelazi 60.000 EUR¹⁶).

Ostale strategije

Od ostalih strateških dokumenata EU koji su prepoznali ZJN kao dobar koncept za njihovo ostvarenje ili podršku, od posebnog značaja su i sledeća dokumenta:

- Inicijativa za vodeća tržišta (Lead Market Initiative) iz 2007. godine – za smanjivanje barijera za uvođenje novih proizvoda i usluge u 6 važnih sektora/tržišta (eZdravstvo, zaštitni tekstil, održiva gradnja, reciklaža, bio-proizvodi i energija iz obnovljivih izvora);
- Integrisana politika proizvoda – Saopštenje evropske komisije o Integrisanoj politici proizvoda¹⁷ – Kreiranje razmišljanja o životnom ciklusu proizvoda, iz 2003. godine. U okviru ovog dokumenta je istaknut značaj ZJN, podstaknute su zemlje članice da izrade svoje Nacionalne Akcione planove za ZJN, data je osnova za Praktični vodič o ZJN¹⁸, bazu podataka za grupe proizvoda i Internet stranice za ZJN;
- EU Strategija za održivi razvoj (2001-2011);
- EU Strategija za plastiku u cirkularnoj ekonomiji (2018)¹⁹;
- Saopštenje EU u vezi novih mera za otpad²⁰.

Saopštenje EU komisije: "Javne nabavke za bolju okruženje"

U okviru Akcionog plana za održivu potrošnju i proizvodnju i održivu industrijsku politiku (SCP/SIP), Komisija se obavezala da će dalje jačati ZJN i objavila je 2008. godine saopštenje o ZJN: "Javne nabavke za bolju životnu sredinu" (COM (2008) 400).²¹

Cilj Saopštenja "Javne nabavke za bolju životnu sredinu" je da pruži smernice o tome kako da se smanji uticaj na životnu sredinu izazvan potrošnjom javnog sektora i kako da se ZJN iskoriste za stimulisanje inovacija u eko-tehnologijama, proizvodima i uslugama. Na nivou EU, Evropska komisija je postavila indikativni cilj da do 2010. godine, 50% svih javnih nabavki trebaju da budu ZJN, odnosno nabavke usaglašene sa usvojenim zajedničkim kriterijumima EU za ZJN.

Osnovi cilj je da se predlože alati koji trebaju da omogućе što veće korišćenje ZJN.

---

¹⁵ http://ec.europa.eu/environment/gpp/pubs_en.htm

¹⁶ http://ec.europa.eu/environment/emas/pdf/other/2018%2012%2007_ES%202018_Consolidated%20Volume.pdf

¹⁷ <http://ec.europa.eu/environment/ipp/>

¹⁸ http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm

¹⁹ [COM\(2018\) 28 final](#)

²⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3846_en.htm

²¹ Saopštenje Evropske komisije „[Public procurement for a better environment](#)“, b.r. COM (2008) 400, 2008

Komisiji je povereno sledeće:

- postavljanje zajedničkih kriterijuma za ZJN;
- podsticanje objavljivanja informacija o troškovima životnog ciklusa proizvoda (LCC);
- povećanje sigurnosti u vezi pravnih mogućnosti za uključivanje „zelenih“ kriterijuma u tendersku dokumentaciju;
- uspostavljanje podrške za promociju i primenu ZJN kroz politički cilj, uz odgovarajuće indikatore i monitoring.

Kako bi što bolje pratila napredak u vezi sa ZJN, predloženo je da se uspostave dve vrste indikatora:

- ✓ kvantitativni indikatori za procenu napretka politike i njenog uticaja, na strani ponude
- ✓ indikatori usmereni na ocenu uticaja ostvarenih ekoloških i finansijskih koristi.

Nacionalni akcioni plan za zelenu javnu nabavku

Prema EU zakonodavstvu, na svakoj državi članici EU jeste da odredi u kom će stepenu uključiti kriterijume za ZJN u postupke javne nabavke. Iz tog razloga su države članice pozvane da izrade nacionalne akcione planove za zelene javne nabavke kako bi se stvorio okvir za integrisanje kriterijuma ZJN u postupke javne nabavke. Evropska komisija je izradila Praktični vodič o ZJN²², kako bi pomogla državama u definisanju njihovih akcionih planova.

Svrha Nacionalnog akcionog plana (NAP) za ZJN jeste da se kroz sistem javne nabavke u svakoj državi pokrene nabavka proizvoda i usluga sa smanjenim štetnim uticajem na životnu sredinu (tzv. zelenih proizvoda i usluga), odnosno definisanje aktivnosti koje će dovesti do toga. U tu svrhu potrebno je jasno definisati grupe proizvoda i usluga koje će u najkraćem roku omogućiti postizanje postavljenog strateškog cilja (za države EU je to 50% sprovedenih postupaka javne nabavke uz primenu zelenih kriterijuma do 2020).

U procesu izrade NAP prvi korak predstavlja identifikacija prioritarnih grupa proizvoda na nivou države, a one se biraju na temelju sledećih kriterijuma: značajan udeo u ukupnoj javnoj nabavci; značajan uticaj na životnu sredinu; značajan potencijal za smanjenje emisije CO₂ i za povećanje energetske efikasnosti; postojanje EU kriterijuma za zelenu nabavku za konkretnu grupu proizvoda; kao i da se pozitivni efekat može izračunati po metodi LCC (Life Cycle-Cost).

---

²² http://ec.europa.eu/environment/gpp/buying_handbook_en.htm

2.2 Strateški okvir zelenih javnih nabavki u regionu (primer Hrvatske i Slovenije)

Za analizu strateškog okvira zelenih javnih nabavki, detaljnije je kao primer razmatran slučaj Hrvatske i Slovenije, kao zemalja članica EU, a koje su (kao i Srbija) bivše jugoslovenske republike.

Republika Hrvatska

Vlada Republike Hrvatske je na sednici 2015. godine usvojila Nacionalni akcioni plan (NAP) za ZJN za period 2015.-2017.godine sa projekcijom do 2020. godine. NAP je izrađen od strane Ministarstva nadležnog za životnu sredinu (tadašnje Ministarstvo zaštite okoliša i prirode). Izrađen je i objavljen i Izveštaj o sprovođenju NAP za period 2015.-2017.godine.

Kroz Zakon o javnim nabavkama (NN br. 120/2016) uvedena je obaveza korišćenja kriterijuma ENP kao jedinog kriterijuma za odabir ponude, čime je omogućeno uključivanje kriterijuma ZJN u postupke javne nabavke.

Polazna osnova NAP za ZJN je Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske (NNbr.30/2009) koja je još tada prepoznala i ZJN kao meru za postizanje sveukupnih ciljeva za održivi razvoj.

Strateška dokumenta koja su takođe veoma značajna za ZJN u Republici Hrvatskoj su:

- IV Nacionalni akcioni plan energetske efikasnosti Republike Hrvatske za period 2017.-2019. koji sadrži mere za uključivanje kriterijuma ZJN u redovne postupke javnih nabavki na nacionalnom i lokalnom nivou, edukacije, osposobljavanje i razvijanje kapaciteta iz oblasti ZJN za lica koja neposredno sprovode javne nabavke.
- Plan upravljanja otpadom Republike Hrvatske za period 2017-2022 usvojen 2017. godine - kao jednu od mera za sprečavanje nastanka otpada navodi upravo zelene i održive javne nabavke.

Prepoznat je značaj Ministarstva nadležnog za životnu sredinu (Ministarstvo zaštite okoliša i energetike) u vezi sa aktivnostima na postizanju ciljeva održivog razvoja i integrisanju mera zaštite životne sredine i prilagođavanja klimatskim promenama u sve sektorske politike, kao i na aktivnostima u vezi sprovođenja politike održive potrošnje i proizvodnje u svrhu smanjenja potrošnje resursa, emisije gasova sa efektom staklene bašte i zagađujućih materija kao i smanjenja nastanka otpada. Ministarstvo zaštite okoliša i energetike je nadležno, a istovremeno je i koordinator, za eko-oznake (EU Eko znak i nacionalni eko znak Republike Hrvatske), EMAS i za ZJN.

Kao veoma pozitivan primer može se istaći da je u Republici Hrvatskoj uspostavljen poseban Internet sajt <http://www.zelenanabava.hr> za ZJN (vodi ga Ministarstvo zaštite okoliša i energetike) koji sadrži veoma puno korisnih smernica i informacija u vezi sa ZJN u Republici Hrvatskoj (informacije o ZJN, pratećim propisima, primeri uspešno sprovedenih ZJN, materijali za obuku, različiti alati i sl.).

Republika Slovenija

Republika Slovenija trenutno nema važeći NAP za ZJN (istekao je) ali su primetne konkretne aktivnosti na uspostavljanju efektivnog sistema ZJN.

Na zvaničnim Internet stranicama Uprave za javne nabavke Republike Slovenije (Direktorat za javno naročanje) mogu se naći osnovne informacije o sistemu ZJN u Republici Sloveniji, uključujući i odgovarajuće smernice, odgovore na često postavljena pitanja u vezi sa ZJN i sl: <http://www.djn.mju.gov.si/sistem-javnega-narocanja/zeleno-jn>

Najvažniji dokument koji daje osnovu za što uspešnju primenu ZJN u Republici Sloveniji je inovirana Uredba o zelenim javnim nabavkama, objavljena 2017. godine sa početkom važenja od 01.01.2018 (Uredba o zelenom javnom naročanju, Uradni list RS, br. 51/2017). Uredba se odnosi specifično na zahteve u vezi sa ZJN u Republici Sloveniji i između ostalog definiše i za koje predmete javne nabavke je razmatranje kriterijuma u vezi sa životnom sredinom obavezno (20 različitih predmeta javne nabavke):

- električna energija
- Prehrambene i ugostiteljske usluge,
- tekstilni proizvodi,
- kancelarijski papir i higijenski papirni proizvodi,
- elektronska kancelarijska oprema,
- televizori,
- frižideri, zamrzivači i njihove kombinacije, mašine za pranje i sušenje, mašine za pranje sudova, usisivači i klima uređaji,
- nameštaj,
- bojleri, grejači prostora i njihove kombinacije i spremnici tople vode
- sanitarne armature,
- oprema za ispiranje toaleta i oprema za pisoare,
- zidni paneli,
- projektovanje ili izgradnja objekata,
- projektovanje ili izvođenje izgradnje puteva,
- drumska vozila,
- gume,
- električne lampe i osvetljenje i unutrašnje osvetljenje,
- osvetljenje puta i saobraćajna signalizacija,
- sredstva za čišćenje, usluge pranja i čišćenja
- usluge baštovanstva, poljoprivrednih i drugih proizvoda i baštenske opreme i mašina.

Za svaki od navedenih predmeta javne nabavke, dostupne su konkretne smernice i predlozi konkretnih kriterijuma. Takođe, dat je spisak kontakt osoba (sa brojevima telefona i e-mail adresama), za dodatne informacije - za svaki pojedinačni predmet javne nabavke za koje je

definisane kriterijuma u vezi sa životnom sredinom propisano kao obavezno, kao i poseban kontakt za dobijanje detaljnijih pojašnjenja u vezi sa samom Uredbom za ZJN.

2.3 Strateški okvir zelenih javnih nabavki u Republici Srbiji

Strateška dokumenta u Republici Srbiji koja obezbeđuju neku vrstu osnove za ZJN (i/ili prateće koncepte) i u tom smislu su od značaja za uspostavljanje efektivnog sistema ZJN u Republici Srbiji su:

- Strategija razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji - za period 2014.-2018.godine, "Sl. glasnik RS", broj 122/2014
- Strategija razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji - za period 2019.-2023.godine – u postupku usvajanja (Prema navodima UJN, očekuje se usvajanje do kraja 2019.godine).
- Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara, "Sl. glasnik RS", broj 33/2012
- Nacionalna strategija održivog razvoja, "Sl. glasnik RS", broj 57/2008
- Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, "Sl. glasnik RS", broj 29/2010. Napomena: Izrada nove Strategije upravljanja otpadom je u toku.
- Strategija uvođenja čistije proizvodnje u Republici Srbiji, "Sl. glasnik RS", broj 17/2009
- Program uvođenja čistije proizvodnje u Republici Srbiji, sa Akcionim planom. Napomena: Usvajanje Programa čistije proizvodnje je u toku;
- Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije, "Sl. glasnik RS", broj 53/2013
- Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, "Sl. glasnik RS", broj 101/2015.

Treba napomenuti da je u Ministarstvu zaštite životne sredine nedavno formirana posebna radna grupa za cirkularnu ekonomiju pri Sektoru za strateško planiranje i projekte i da se u nekom narednom periodu očekuje izrada odgovarajućih strateških dokumenata u vezi sa cirkularnom ekonomijom.

Kako ZJN imaju svoju značajnu ulogu i u postizanju Ciljeva UN o održivom razvoju koji su definisani u okviru Agende za održivi razvoj 2030, posebno Cilja 12 – Odgovorna potrošnja i proizvodnja (12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima), formirana je i odgovarajuća Međuresorna radna grupa Republike Srbije (sa predstavnicima 26 institucija Vlade) za sprovođenje Agende UN o održivom razvoju do 2030. Republički sekretarijat za javne politike, uz podršku Nemačke razvojne saradnje GIZ, pripremio je 2017.godine izveštaj "Agenda 2030 i Srbija"²³, sa ciljem da mapira strateški okvir Srbije i doprinos dijalogu i odlučivanju o prioritizovanoj Agendi 2030 u Srbiji. U Izveštaju se navode i planovi u

---

²³ <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/2017/11/Agenda-UN-2030.pdf>

vezi ZJN za 2017. godinu: „izrada metoda izračunavanja troškova životnog ciklusa predmeta nabavke i izrada modela standardnih *ekoloških* tehničkih specifikacija za određene proizvode”.

U okviru Strategije razvoja javnih nabavki za 2014.-2018. godine bila je predviđena izrada Smernica za ZJN (Dokument pod nazivom „Zelene javne nabavke“ objavljen je u septembru 2015.godine, od strane Uprave za javne nabavke Republike Srbije i dostupan je preko preko Internet stranica Uprave za javne nabavke²⁴). Ovaj dokument sadrži osnovne informacije u vezi sa pojmom ZJN, zakonodavnim okvirom na nivou EU i Republike Srbije u vezi sa ZJN, kao i određeni broj primera za primenu nekih od kriterijuma ZJN za različite predmete javnih nabavki.

Na Internet stranicama Uprave za javne nabavke ne postoji jasno izdvojen deo koji je posvećen zelenim javnim nabavkama tako da i pronalaženje ovih smernica može predstavljati poteškoću odgovarajućim zainteresovanim stranama kojima bi ove smernice koristile.

Strategijom razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za period 2014.-2018.godine („Sl. glasnik RS“, broj 122/2014) bilo je definisano između ostalog i sledeće: „Strateški cilj Republike Srbije da se dalje promovišu "zelene nabavke”.

Da bi se postigao ovaj cilj, planirane su sledeće aktivnosti:

- ✓ promovisanje energetske uštede u sektoru javnog saobraćaja i zgrada kojima raspolaže država u cilju ostvarivanja dve grupe ciljeva: ekonomičnosti koja se postiže po osnovu manje potrošnje energije i ekološkog cilja koji se ogleda u smanjenju emisija ugljen-dioksida i drugih štetnih gasova;
- ✓ izrada smernica za naručioce i ponuđače;
- ✓ izrada metoda izračunavanja troškova životnog ciklusa predmeta javne nabavke;
- ✓ izrada modela standardnih "ekoloških" tehničkih specifikacija za određene proizvode.“

U Strategiji su prepoznati i socijalni aspekti javnih nabavki, kao i značaj učešća malih i srednjih preduzeća, značaj inovacija (uključujući i izradu priručnika o inovativnim nabavkama).

U nacrtu nove Strategije za razvoj javnih nabavki (2019.-2023.) prepoznate su zelene javne nabavke i strategija se u tom smislu oslanja na prioritete „Strategije Evropa 2020“ u kojoj su naglašene ZJN, inkluzivni razvoj, olakšavanje učestvovanja MSP u postupcima javnih nabavki, kao i kupovina inovativnih proizvoda, usluga i radova. U nacrtu nove Strategije za razvoj javnih nabavki u Srbiji, prepoznat je i značaj osiguravanja administrativnih kapaciteta na svim nivoima i aktivnosti na polju obuka (prvenstveno naručioca i ponuđača), priprema potrebnih pomoćnih materijala kao što su priručnici, smernice, instrukcije i sl. Naglašeno je da će ove aktivnosti biti od posebnog značaja u 2019. godini s obzirom na planirano donošenje novog Zakona o javnim nabavkama.

Nacrt Strategije kao jedan od prioriteta definiše: osiguravanje šireg prihvatanja inovativnih, zelenih i društvenih nabavki. Deklarativo se navodi da, pored direktnih mera kojima se sprovede

---

²⁴ <http://www.ujn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/04/13-zelene-JN.pdf>

ciljevi politike zaštite životne sredine, država može i indirektno, preko javnih nabavki, da doprinese realizaciji tih ciljeva, te se zbog toga sve veći značaj daje „zelenim nabavkama“.

Kao prioriteta, a da bi se omogućila pravilna primena zakonodavnog okvira, naglašena je potreba da se osiguraju adekvatni administrativni kapaciteti na svim nivoima, da se nastavi sa sprovođenjem aktivnosti koje se odnose na obuke, prvenstveno naručioca i ponuđača, kao i da se pripreme potrebni prateći materijali kao što su: priručnici, smernice, instrukcije i sl. Naglašeno je da će ove aktivnosti biti od posebnog značaja u 2019. godini.

U delu 4.4. nacrta nove Strategije, pažnja je posebno posvećena unapređenju efikasnosti i održivosti sistema javnih nabavki, odnosno ZJN i socijalnim aspektima javnih nabavki. Dat je osvrt na najavljene izmene Zakona o javnim nabavkama: "Planira se da novim ZJN-om bude, kao i prethodnim, predviđena mogućnost kupovine dobara, usluga i radova koji obuhvataju ekološke i energetske specifikacije i oznake, te određivanje elemenata kriterijuma za dodelu ugovora koji se odnose na ekološke prednosti, zaštitu životne sredine, energetska efikasnost i ukupne troškove životnog ciklusa predmeta nabavke. Takođe, očekuje se uvođenje i zabrane učestvovanja u postupku javne nabavke ako se utvrdi da je privredni subjekt u periodu od prethodne dve godine od dana isteka roka za podnošenje ponuda, odnosno prijava, povredio obaveze u oblasti zaštite životne sredine".

U cilju uspešne primene zelenih javnih nabavki, Strategijom je planirana izrada analiza i preporuka za povećanje broja ZJN i odgovarajuće smernice.

Kao planirane aktivnosti sa rokovima, u nacrtu nove strategije navedeno je sledeće:

- Izrada analize i preporuka za povećanje broja zelenih javnih nabavki i odgovarajuće smernice (i objava na internet stranici UJN). Rok: 2.kvartal, 2019.
- Promocija smernica o ZJN (održati najmanje jedan seminar/radionicu), Rok: 3. i 4. kvartal, 2019.

Kako nova Strategija još uvek nije usvojena, rokovi koji su navedeni nisu realni i očekuje se da u finalnoj verziji Strategije ti rokovi budu pomereni na kasniji period (najverovatnije će biti pomereni za godinu dana).

U Republici Srbiji za sada nije planirana izrada Nacionalnog akcionog plana (NAP) za ZJN koji bi omogućio da se tematici zelenih javnih nabavki pristupi na sistemski način, uz uključivanje odgovarajućih zainteresovanih strana. Postojeća strateška dokumenta jesu relevantna i za ZJN, ali bi izrada NAP (ili nekog drugog ekvivalentnog dokumenta) u značajnoj meri pomoglo da se na sistematičan način postave konkretni strateški ciljevi u vezi ZJN i prati njihova realizacija (prema Eurostat-u, ključni pokazatelj performansi za cirkularnu ekonomiju u oblasti ZJN je procenat procenat sprovedenih postupaka javne nabavke uz primenu osnovnih kriterijuma za zelene nabavke).

Prvi zadatak bi bio definisanje prioriternih grupa proizvoda (roba i usluga) za Republiku Srbiju na osnovu usvojenih kriterijuma, a zatim razrada mera/aktivnosti, identifikacija aktera, postavljanje rokova, kao i procena i obezbeđivanje izvora finansiranja.

3 Analiza zakonodavnog okvira u EU i Srbiji

3.1 Zakonodavni okvir u EU

ZJN predstavljaju dobrovoljni instrument, što znači da se državama članicama i javnim vlastima ostavlja određena sloboda u primeni mehanizama ZJN.

Ključni propisi EU koji definišu oblast javnih nabavki u okviru EU su odgovarajuće Direktive:

- [Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 2014/24/EU](#) od 26. februara 2014. godine o javnim nabavkama i stavljanju van snage Direktive 2004/18/EZ - odnosi se na tzv. klasični sektor javnih nabavki.
- [Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 2014/25/EU](#) od 26. februara 2014. godine o nabavkama naručilaca koji obavljaju delatnosti u oblasti vodoprivrede, energetike, saobraćaja i poštanskih usluga i stavljanju van snage Direktive 2004/17/EZ - odnosi se na tzv. poseban komunalni sektor.
- [Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 2014/23/EU](#) od 26. februara 2014. godine o dodeli ugovora o koncesiji - definiše jasna i nedvosmislena pravila za dodelu ugovora o koncesijama na nivou Evropske unije.

U vezi sa ZJN, sledeći odeljci navedenih direktiva su od posebnog značaja:

- Definisane zahteva ugovora: Definisane tehničkih specifikacija – opisano kroz član 42 i Prilog VII Direktive 2014/24/EU; član 60 i Prilog VIII Direktive 2014/25/EU.
- Upotreba označavanja (oznaka): Uslovi za upotrebu oznaka su navedeni u članu 43 Direktive 2014/24/EU i u članu 61 Direktive 2014/25/EU.
- Najniža cena i trošak životnog ciklusa (LCC): Dodela javnih ugovora na osnovu ekonomski najpovoljnije ponude data je kao deo člana 67 Direktive 2014/24 /EU i član 82 Direktive 2014/25/EU.
- Partnerstva za inovacije: Kada naručilac želi da kupi robu ili usluge koje trenutno nisu dostupne na tržištu, može uspostaviti partnerstvo za inovacije sa jednim ili više partnera. Ovo omogućava istraživanje i razvoj, isprobavanje i naknadnu kupovinu novog dobra, radova ili usluga, uspostavljanjem strukturiranog partnerstva. Procedura za uspostavljanje partnerstva za inovacije data je u članu 31 Direktive 2014/24/EU.
- Konsultovanje na tržištu: Direktive o nabavkama dozvoljavaju preliminarne konsultacije sa ponuđačima radi dobijanja saveta, koji se mogu koristiti u pripremi postupka javne nabavke - član 40 Direktive 2014/24/EU.

Ostali propisi EU koji su takođe od značaja za oblast ZJN:

- Direktiva 2012/27/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 25. oktobra 2012. o energetskej efikasnosti
- Direktiva o energetskim svojstvima zgrada (Direktiva 2010/31/EU) Evropskog parlamenta i Saveta od 19. maja 2010.
- Direktiva 2010/30/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 19. maja 2010. godine o označavanju potrošnje energije i drugih resursa za određene vrste proizvoda koji utiču na potrošnju energije pomoću označavanja i standardnih informacija o proizvodu
- Uredba o EU Eko-znaku EZ Br. 66/2010 Evropskog parlamenta i Saveta, 30.01.2010. ²⁵
- Direktiva o Eko-dizajnu (2009/125/EZ) - Evropskog parlamenta i Saveta od 21. oktobra 2009. o uspostavljanju okvira za utvrđivanje zahteva za ekološki dizajn za određene proizvode
- Uredba (EZ) br. 1221/2009 Evropskog parlamenta i Saveta od 25. novembra 2009 o dobrovoljnom učešću organizacija u šemi Zajednice za upravljanje zaštitom životne sredine i proveru (EMAS Uredba)²⁶.
- Uredba (EZ) br. 106/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o programu Zajednice za označavanje energetske efikasnosti za kancelarijsku opremu (EU ENERGY STAR Uredba)
- Direktiva 2009/33/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 23. aprila 2009. godine o promociji čistih i energetski efikasnih vozila za drumski transport
- Uredba (EZ) br. 1907/2006 Evropskog parlamenta i Saveta od 18. decembra 2006. o registraciji, evaluaciji, autorizaciji i ograničavanju hemikalija (REACH Uredba).
- Uredba (EU) br. 305/2011 Evropskog parlamenta i Saveta od 9. marta 2011. o utvrđivanju usklađenih uslova za stavljanje na tržište građevinskih proizvoda.
- Direktiva 2011/65/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 8. juna 2011. o ograničenju upotrebe određenih opasnih materija u električnoj i elektronskoj opremi (RoHS Direktiva)
- Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju ("Zatvaranje petlje – EU Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju" COM(2015) 614).
- Saopštenje o primeni akcionog plana za cirkularnu ekonomiju (COM(2019) 190_).
- Direktiva EU 2018/851 koja zamenjuje Direktivu 2008/98/EZ o otpadu.
- Direktiva 2018/849 koja zamenjuje Direktivu o otpadnim vozilima (2000/53/EZ), Direktivu o baterijama i akumulatorima i otpadnim akumulatorima i baterijama (2006/66/EZ), Direktivu o otpadnoj elektronskoj i električnoj opremi (2012/19/EU)
- Direktiva EU 2018/855 koja zamenjuje Direktivu 94/62/EZ o ambalaži i ambalažnom otpadu
- Direktiva EU 2018/850 koja zamenjuje Direktivu 1999/31 za deponije;
- Direktiva 2009/28/EZ o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora, 5.6.2009.
- Uredba (EU) br.995/2010 Evropskog parlamenta i Saveta od 20. oktobra 2010. o utvrđivanju obaveza operatera koji na tržište stavljaju drvo i drvene proizvode
- Direktive i uredbe iz oblasti proizvodnje i stavljanje u promet hrane.

---

²⁵ Više o EU Eko znaku može se pronaći na Internet stranicama: <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/>

²⁶ Više o sistemu EMAS može se pronaći na Internet stranicama: https://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm

Takođe, za oblast ZJN značajni su o odgovarajući evropski i međunarodni ISO standardi, kao što su na primer: standard za sisteme menadžmenta životnom sredinom ISO 14001:2015, standard za sisteme menadžmenta energijom ISO 50001:2018, standard za održive nabavke ISO 20400:2017, standard BS 8001:2017 Okvir za primenu principa cirkularne ekonomije i sl..

3.2 Zakonodavni okvir u Republici Srbiji

Zakonodavni okvir sistema javnih nabavki u Republici Srbiji regulisan je sledećim propisima:

- ✓ Zakon o javnim nabavkama („Sl. glasnik RS“, broj 124/12, 14/15 i 68/15) sa odgovarajućim pratećim Uredbama i Pravilnicima.
- ✓ Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama („Sl. glasnik RS“, broj 88/11, 15/16, 104/16) sa odgovarajućim podzakonskim aktima.

Trenutno važeći Zakon o javnim nabavkama kao jedno od osnovnih načela javnih nabavki predviđa načelo zaštite životne sredine i obezbeđivanja energetske efikasnosti. U skladu sa tim, predviđena je mogućnost kupovine dobara, usluga i radova koji obuhvataju ekološke i energetske specifikacije i oznake, te određivanje elemenata kriterijuma za dodelu ugovora koji se odnose na ekološke prednosti, zaštitu životne sredine, energetske efikasnost i ukupne troškove životnog ciklusa predmeta javne nabavke. Najznačajniji članovi u vezi sa ZJN u važećem Zakonu o javnim nabavkama su članovi 13 i 73:

- Član 13. se odnosi na Načelo zaštite životne sredine i obezbeđivanja energetske efikasnosti. Propisano je da je naručilac dužan da nabavlja dobra, usluge i radove koji ne zagađuju, odnosno koji minimalno utiču na životnu sredinu, odnosno koji obezbeđuju adekvatno smanjenje potrošnje energije – energetske efikasnost i da kada je to opravdano kao element kriterijuma ekonomski najpovoljnije ponude odredi ekološke prednosti predmeta javne nabavke, energetske efikasnost, odnosno ukupne troškove životnog ciklusa predmeta javne nabavke.
- Član 73. se odnosi na korišćenje oznaka. Propisano je da, ukoliko naručilac namerava da nabavi dobra, usluge ili radove sa specifičnim ekološkim, društvenim ili drugim karakteristikama, može u tehničkim specifikacijama, kriterijumima za dodelu ugovora ili uslovima za izvršenje ugovora, zahtevati određene oznake kao dokaz da dobra, usluge ili radovi odgovaraju traženim karakteristikama pod uslovom da su ispunjeni svi sledeći uslovi:
  - 1) da se zahtev za oznaku isključivo odnosi na kriterijume koji su u vezi sa predmetom javne nabavke i da je odgovarajući za definisanje karakteristika predmeta javne nabavke;
  - 2) da je zahtev za oznaku određen na osnovu objektivno proverljivih i nediskriminatornih kriterijuma;

- 3) da su oznake određene u otvorenom i transparentnom postupku uz učešće svih interesnih grupa, poput državnih organa, korisnika usluga, socijalnih partnera, potrošača, proizvođača, distributera, nevladinih organizacija i sl.;
- 4) da su oznake dostupne svim zainteresovanim licima;
- 5) da su zahtevi za oznakom određeni od strane trećeg lica nad kojim zainteresovano lice, odnosno ponuđač koji se prijavio za dobijanje oznake ne može vršiti odlučujući uticaj.
- 6) U slučaju da naručilac zahteva tačno određenu oznaku, dužan je da prihvati sve oznake koje potvrđuju da dobra, usluge ili radovi ispunjavaju zahteve odgovarajuće oznake.
- 7) U situaciji kada je očigledno da zainteresovano lice nije bilo u mogućnosti da pribavi određenu oznaku koju je naručilac zahtevao u konkursnoj dokumentaciji, naručilac je dužan da prihvati drugi odgovarajući način dokazivanja koji može obuhvatiti i tehničku dokumentaciju proizvođača pod uslovom da zainteresovano lice dokaže da dobra, usluge ili radovi koje on nudi ispunjavaju zahteve određene oznake ili određene zahteve koje je naručilac predvideo.

U planu je usvajanje i objavljivanje novog Zakona o javnim nabavkama (Nacrt Zakona je izrađen, javna rasprava je sprovedena u toku oktobra 2018. godine, a usvajanje novog Zakona se prema navodima UJN očekuje do kraja 2019.godine). Nacrt Zakona previđa i određene novine u oblasti ZJN (veći fokus na životnom ciklusu proizvoda i njegovom uključivanju u tehničke specifikacije za javne nabavke, pominjanje odgovarajućih standarda, EMAS sistema, označavanja, inovacija i sl.). Zbog unetih novina u vezi ZJN, očekuje se da će porasti interesovanje za ZJN, ali i moguće dileme u primeni jer je ova oblast dosta kompleksna.

Kao specifični pojmovi u vezi za ZJN, u Zakonu su pojašnjeni: inovacija, životni ciklus, oznaka.

Član 5. Nacrta Zakona definiše da su privredni subjekti dužni da u izvršavanju ugovora o javnoj nabavci poštuju obaveze u oblasti zaštite životne sredine, socijalnog i radnog prava, kao i obaveze iz kolektivnih ugovora, odnosno odredbe međunarodnog prava vezanog za zaštitu životne sredine, socijalno i radno pravo.

Član 98. definiše opšta pravila o tehničkim specifikacijama: ukupnost tehničkih zahteva sadržanih u konkursnoj dokumentaciji kojima se definišu tražene karakteristike radova, materijala ili dobara tako da ispunjavaju svrhu koju im je naručilac namenio, kao što su nivo uticaja na životnu sredinu i klimatske promene, rešenja za sve zahteve (uključujući dostupnost za osobe sa invaliditetom), način ocenjivanja usaglašenosti, performanse, upotrebu proizvoda, simbole, ispitivanje i metode ispitivanja, pakovanje, označavanje i obeležavanje, uputstva za korisnike i proizvodne procese i metode u svakoj fazi životnog ciklusa radova, pravila koja se odnose na projektovanje i utvrđivanje troškova, kao i sve druge tehničke uslove koje naručilac može propisati.

Član 102. Zakon previđa da, ako naručilac namerava da nabavi dobra, usluge ili radove sa specifičnim ekološkim, društvenim ili drugim karakteristikama, može u tehničkim specifikacijama, kriterijumima za dodelu ugovora ili uslovima za izvršenje ugovora, da zahteva određene oznake kao dokaz da dobra, usluge ili radovi odgovaraju traženim karakteristikama pod

uslovom da su ispunjeni svi uslovi navedeni nacrtu Zakona Neki od tih uslova su: da se zahtev za oznaku odnosi isključivo na kriterijume koji su u vezi sa predmetom javne nabavke i da je odgovarajući za definisanje karakteristika predmeta javne nabavke; da je zahtev za oznaku određen na osnovu objektivno proverljivih i nediskriminatorских kriterijuma; da su oznake dostupne svim zainteresovanim licima; U slučaju da naručilac zahteva tačno određenu oznaku, dužan je da prihvati sve oznake koje potvrđuju da dobra, usluge ili radovi ispunjavaju zahteve odgovarajuće oznake.

Član 126. reguliše relevantna pitanja u vezi sa standardima osiguranja kvaliteta i standardima za sisteme menadžmenta životnom sredinom. Definirano je da je naručilac dužan da prizna ekvivalentne potvrde.

Član 127. Ako naručilac zahteva dostavljanje potvrda nezavisnih tela kojima se potvrđuje usaglašenost sa određenim sistemima ili standardima za menadžment životnom sredinom, dužan je da uputi na Sistem menadžmenta životne sredine i provere (EMAS) ili na druge sisteme menadžmenta životnom sredinom koji su zvanično priznati.

Član 132. reguliše pitanja u vezi sa kriterijumima za dodelu ugovora. Regulirano je da u postupku javne nabavke naručilac dodeljuje ugovor ekonomski najpovoljnijoj ponudi koju određuje na osnovu jednog od datih kriterijuma (neki od kriterijuma su: pristup troškovne efikasnosti, kao što je trošak životnog ciklusa, odnos cene i kvaliteta, odnosno troška i kvaliteta koji se ocenjuje na osnovu kriterijuma, uključujući kvalitativne, ekološke i/ili socijalne aspekte, povezane sa predmetom ugovora o javnoj nabavci).

Član 133. Definiše obaveze naručoca u vezi sa dodelom kriterijuma za dodelu ugovora. Naručilac je dužan da u dokumentaciji o nabavci odredi kriterijume za dodelu ugovora. Kriterijumi za dodelu ugovora moraju da budu opisani i vrednovani, ne smeju da budu diskriminatorски, moraju da budu povezani sa predmetom ugovora o javnoj nabavci i moraju da omogućе efektivnu konkurenciju. Smatra se da su kriterijumi za dodelu ugovora povezani sa predmetom ugovora o javnoj nabavci ako se odnose na dobra, radove ili usluge koji su predmet tog ugovora, u svakom pogledu i u bilo kojoj fazi njihovog životnog ciklusa, uključujući faktore koji se odnose na određeni proces proizvodnje, izvođenje radova, isporuku dobara ili pružanje usluga, odnosno trgovanje njima ili na određeni proces neke druge faze njihovog životnog ciklusa, čak i ako ti faktori nisu deo njihovog materijalnog sadržaja.

Član 134. definiše troškove životnog ciklusa. Ako naručilac koristi trošak životnog ciklusa dužan je da u dokumentaciji o nabavci navede podatke koje ponuđači treba da dostave i metod koji naručilac na osnovu tih podataka koristi za utvrđivanje troškova životnog ciklusa.

Uz Zakon o javnim nabavkama, za primenu ZJN od značaja su posebno i sledeći propisi:

- Zakon o energetici, „Sl. glasnik RS“ broj 145/2014 i 95/2018
- Zakon o efikasnom korišćenju energije, „Sl. glasnik RS“ broj 25/2013

- Pravilnik o minimalnim kriterijumima u pogledu energetske efikasnosti u postupku javne nabavke dobara, „Sl. glasnik RS“ broj 111/2015
- Pravilnik o uslovima, sadržini i načinu izdavanja sertifikata o energetskim svojstvima zgrada, „Sl. glasnik RS“ broj 69/2012 i 44/2018
- Uredba o vrstama proizvoda koji utiču na potrošnju energije za koje je neophodno označavanje potrošnje energije i drugih resursa, „Sl. glasnik RS“, broj /2013 i 80/2016 (i prateći pravilnici za pojedinačne grupe proizvoda)
- Zakon o zaštiti životne sredine, „Sl. glasnik RS“, broj 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011, 14/2016, 76/2018 i 95/2018
- Pravilnik o bližim uslovima, kriterijumima i postupku za dobijanje prava na korišćenje ekološkog znaka, elementima, izgledu i načinu upotrebe ekološkog znaka za proizvode i usluge, „Sl. glasnik RS“, broj 49/2016
- Zakon o hemikalijama, „Sl. glasnik RS“, broj 36/2009, 88/2010, 92/2011, 93/2012 i 25/2015 (sa pratećim Pravilnicima)
- Zakon o biocidnim proizvodima, „Sl. glasnik RS“, broj 36/2009, 88/2010, 92/2011 i 25/2015 (sa pratećim Pravilnicima)
- Zakon o upravljanju otpadom, „Sl. glasnik RS“, broj 36/2009, 88/2010, 14/2016 i 95/2018 (sa pratećim podzakonskim aktima)
- Zakon o inovacionoj delatnosti, „Sl. glasnik RS“, broj 110/2005, 18/2010 i 55/2013.

Napomene u vezi EMAS i Eko znaka:

EMAS

Registracija organizacija iz Republike Srbije u EU EMAS registar je moguća (kroz posebne uslove za Global EMAS registraciju i registraciju organizacija iz trećih zemalja, a koji su dati u okviru EU EMAS propisa za treće zemlje²⁷). U planu je usvajanje i objavljivanje Pravilnika za EMAS koji treba da dodatno olakša postupak registracije u EMAS za organizacije iz Republike Srbije.

Slika 2. EMAS logo

²⁷ Više informacija: https://ec.europa.eu/environment/emas/join_emas/emas_global_en.htm; www.emas.rs

EU Eko znak

Dodeljivanje EU eko znaka²⁸ za proizvode koji su proizvedeni u Republici Srbiji nije moguća u okviru Republike Srbije (biće moguće u trenutku kada RS postane članica EU ili bude u okviru EEA zone) ali je moguće u odgovarajućoj zemlji članici EU (odnosno u okviru EEA zone) gde se proizvod plasira na tržište (pod uslovom da proizvod ujedno ispunjava i sve odgovarajuće zahteve za konkretnu grupu proizvoda za EU Eko znak).

Slika 3. EU Eko znak

Nacionalni Eko-znak Republike Srbije („Prijatelj životne sredine“)

U Republici Srbiji je uspostavljen odgovarajući nacionalni Eko znak. Detalji u vezi postupka i uslova dodeljivanja eko znaka definisani su Pravilnikom o bližim uslovima, kriterijumima i postupku za dobijanje prava na korišćenje ekološkog znaka, elementima, izgledu i načinu upotrebe ekološkog znaka za proizvode i usluge, "Sl. glasnik RS", broj 49/2016). Pravilnik sadrži i konkretne kriterijume za eko znak za 26 različitih grupa proizvoda. Kriterijumi su izrađeni po ugledu na odgovarajuće kriterijume za EU Eko znak. Eko znak Republike Srbije dodeljen je za nekoliko proizvoda koji su proizvedeni u Republici Srbiji.

Slika 4. Nacionalni Eko znak Republike Srbije

---

²⁸ [U skladu sa Uredbom o EU Eko-znaku EZ Br. 66/2010 Evropskog parlamenta i Saveta, 30.01.2010](#)

3.3 Pregovaračka pozicija Republike Srbije za poglavlje 5 - Javne nabavke

Pregovaračka pozicija Republike Srbije za međuvladinu konferenciju o pristupanju Republike Srbije EU za pregovaračko poglavlje 5 – Javne nabavke, izrađena je od strane Vlade Republike Srbije u martu 2016.godine sadrži u sebi delove koji se odnose na ZJN (poglavljja 2.1.6 i 3.1.6). U okviru pregovaračke pozicije dat je komentar da je politika koja reguliše oblast zelenih i socijalnih aspekata javnih nabavki kao i odnosa prema MSP u značajnoj meri usaglašena sa odredbama Direktive 2014/24/EU.

U skladu sa Strategijom, bilo je predviđeno da se dalje promovišu „zelene nabavke“. U trećem kvartalu 2015. godine pripremljene su smernice za „zelene“ nabavke za naručioce i ponuđače²⁹. Akcionim planom za sprovođenje Strategije razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji za 2016. godinu bila je predviđena dalja kontinuirana promocija „zelenih nabavki“ a do kraja 2017. godine bile su planirane aktivnosti na promovisanju energetske uštede u sektoru javnog saobraćaja i zgrada kojima raspolaže država; izrada metoda izračunavanja troškova životnog ciklusa predmeta javne nabavke i izrada modela standardnih „ekoloških“ tehničkih specifikacija za određene proizvode kao i podizanje svesti naručilaca i drugih zainteresovanih strana o koristima i mogućnostima ZJN, jačanje kapaciteta učesnika u postupku i uspostavljanje sistema za evaluaciju i praćenje.

Uvidom u Godišnje izveštaje o javnim nabavkama u Republici Srbiji koji su dostupni preko Internet stranica Uprave za javne nabavke, može se zaključiti da jedan deo aktivnosti koji je planiran još uvek nije u potpunosti realizovan.

Kako je (prema navodima UJN) do kraja 2019. godine u planu usvajanje novog Zakona o javnim nabavkama i nove Strategije za razvoj javnih nabavki u Republici Srbiji 2019.-2023.godine u kojima je prepoznat značaj ZJN, a u planu je i rad na strateškim dokumentima iz drugih oblasti (kao što je na primer cirkularna ekonomija koja temu ZJN prepoznaje kao jednu od ključnih), očekuje se da će u narednom periodu biti pokrenuto dosta aktivnosti na unapređenju sistema ZJN u Republici Srbiji.

---

²⁹ <http://www.ujn.gov.rs/wp-content/uploads/2019/04/13-zelene-JN.pdf>

4 Institucionalni okvir za zelene javne nabavke u Republici Srbiji

Osnovni organi u sistemu javnih nabavki, čiji su poslovi, način rada i oblik organizovanja uređeni kroz Zakon o javnim nabavkama su:

- Uprava za javne nabavke
- Ministarstvo finansija,
- Republička komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki.

Za oblast javnih nabavki značajnu ulogu imaju i sledeći organi:

- Državna revizorska institucija,
- Ministarstvo privrede,
- Komisija za javno-privatno partnerstvo,
- Agencija za borbu protiv korupcije,
- Komisija za zaštitu konkurencije,
- Upravni sud,
- Uprava za zajedničke poslove republičkih organa (Zakonom o javnim nabavkama je nadležna kao telo za centralizovane javne nabavke).

U pogledu ZJN i održivih javnih nabavki, uz već navedene organe koji su značajni za celokupan postupak javnih nabavki, veoma su značajni i sledeći organi:

- Ministarstvo zaštite životne sredine
- Ministarstvo rudarstva i energetike
- Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja
- Ministarstvo građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture.

Uprava za javne nabavke je prema aktuelnom Zakonu o javnim nabavkama nadležna za poslove pripreme i izrade Zakona o javnim nabavkama i izradu najvećeg broja podzakonskih akata. Uprava za javne nabavke je posebna organizacija koja obavlja stručne poslove u oblasti javnih nabavki, radi obezbeđivanja uslova za ekonomičnu, efikasnu i transparentnu upotrebu javnih sredstava pri javnim nabavkama i podsticanja konkurentnosti i ravnopravnosti ponuđača u postupcima javnih nabavki. Takođe, UJN vrši nadzor nad primenom Zakona o javnim nabavkama, daje mišljenja o primeni Zakona, pruža stručnu pomoć naručiocima i ponuđačima, upravlja Portalom javnih nabavki radi obezbeđenja transparentnosti postupaka javnih nabavki, prati sprovođenje postupaka javnih nabavki, kontroliše primenu pregovaračkog postupka bez objavljivanja poziva za podnošenje ponuda, ovlašćena je za podnošenje zahteva za pokretanje prekršajnog postupka i postupka za utvrđivanje ništavosti ugovora o javnoj nabavci. UJN priprema izveštaje o javnim nabavkama i dostavlja Vladi, predlaže mere za unapređenje sistema javnih nabavki, i institucija je koja u skladu sa Zakonom o javnim nabavkama i uz saglasnost Vlade vodi pregovore o pristupanju Evropskoj uniji u oblasti javnih nabavki, te priprema planove i normativne akte u vezi sa javnim nabavkama.

Kako je tema ZJN veoma kompleksna, zahteva multidisciplinarna znanja i povezana je usko i sa drugim oblastima (kao što su cirkularna ekonomija, eko označavanje, energetska efikasnost, sistemi menadžmenta životnom sredinom i sl.) preporuka je da se u daljem radu na unapređenju sistema ZJN u Republici Srbiji uključe i drugi relevantni nadležni organi, posebno ukoliko se bude radilo na izradi NAP za ZJN.

5 Zainteresovane strane

Oblast ZJN je veoma kompleksna jer zahteva multidisciplinarni, holistički pristup, često uz poznavanje dosta tehničkih detalja iz više oblasti. Javne nabavke (pa i ZJN kao njihov deo) imaju veliki uticaj na celokupno društvo. Iz tog razloga, veliki broj zainteresovanih strana ima interes za ZJN.

U nastavku je dat prikaz ključnih relevantnih zainteresovanih strana u vezi sa ZJN.

Zainteresovana strana	Napomene, Potrebe i očekivanja u vezi sa ZJN
Uprava za javne nabavke	Primarno zadužena za uspostavljanje i primenu pravnog okvira u pogledu javnih nabavki (i ZJN). U interesu joj je da se ZJN sprovede što bolje.
Ministartstvo zaštite životne sredine	Poseduje znanja i odgovornosti u vezi značajnih alata i tema u vezi ZJN kao što su: životni ciklus, Eko znak, EMAS, hemikalije, biocidni proizvodi, cirkularna ekonomija, itd.
Ministarstvo zdravlja	Zainteresovano za što kvalitetniju nabavku roba, usluga i dobara u oblasti zdravstva (uključujući manje opasne hemikalije, kvalitetan materijal koji ima dobre performanse tokom životnog ciklusa)
Ministarstvo rudarstva i energetike	Poseduje znanja u vezi značajnih alata i tema u vezi ZJN kao što su: menadžment energijom (uključujući i energetska efikasnost), označavanje u vezi sa energetske performansama, itd.
Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja.	Kreiranje novih radnih mesta, održive javne nabavke koje uzimaju u obzir i socijalne aspekte, stvaranje uslova za uključivanje socijalnih preduzeća
Naručioci (javni sektor)	Uštede, smanjeni rizici, smanjeno zagađivanje ostvareno primenom ZJN. Bitne su im jasne instrukcije

	u vezi sa ZJN, posebno u pogledu kriterijuma i tehničkih specifikacija.
Ponudāči, privreda	Jasna pravila, mogućnost ostvarivanja dodatne konkurentnosti kroz primenu kriterijuma ZJN
PKS	Interesi privrede u vezi sa ZJN
NVO, organizacije civilnog društva	Važna uloga u javnom zagovaranju, povezivanju zainteresovanih strana, podizanju svesti građana u vezi sa ZJN, kontrola trošenja budžetskih sredstava
Građani	Bolji kvalitet života (manje zagađenje, uštede u budžetu koje mogu da se usmere na povećanje kvaliteta života, bolje zdravstvene usluge, itd)
Institut za standardizaciju Srbije	Znanja u vezi relevantnih nacionalnih (SRPS), evropskih (EN) i međunarodnih (ISO) standarda
Mediji	Podizanje svesti u oblasti ZJN, primeri dobre prakse
Kabinet ministra za inovacije i tehnološki razvoj	Podsticanje naučnih i tehnoloških inovacija u okviru ZJN
Međuresorna radna grupe za sprovođenje Agende UN o održivom razvoju do 2030	Zajedničke aktivnosti na ispunjenja ciljeva održivog razvoja – posebno cilja 12 – Održiva potrošnja i proizvodnja (12.7 Promovisati prakse javnih nabavki koje su održive, u skladu sa nacionalnim politikama i prioritetima).

Tabela 1 Mapiranje zainteresovanih strana u vezi sa ZJN

6 Procena stepena primene zelenih javnih nabavki u EU i Srbiji

6.1 Primena ZJN u EU

Procena stepena primene ZJN u EU se vrši periodično, na nivou svake države članice. Na Internet stranicama za ZJN u EU dostupni su godišnji Izveštaji o primeni politika u vezi životne sredine (The Environmental Implementation Review) u okviru kojih se uglavnom mogu pronaći podaci za status ZJN u pojedinačnim državama članicama. Informacije i kompletni Izveštaji dostupi su preko linka: http://ec.europa.eu/environment/eir/country-reports/index_en.htm

Na sličan način, prati se i situacija sa statusom NAP za ZJN u pojedinačnim državama članicama.

NAP-ovi bi trebalo da sadrže procenu postojećeg stanja i ambiciozne ciljeve za naredne tri godine, navodeći koje će se mere preduzeti da bi se oni ostvarili. NAP-ovi nisu pravno obavezujući, ali pružaju politički podsticaj procesu implementacije i podizanja svesti o ZJN. Oni omogućavaju državama članicama da izaberu opcije koje najbolje odgovaraju njihovom političkom okviru i nivou koji su dostigli.

Informacije i pojedinačni Izveštaji u vezi sa NAP za ZJN dostupi su preko linkova:

http://ec.europa.eu/environment/gpp/action_plan_en.htm

http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/GPP_NAPs_June_2018.pdf

Prema podacima koji su dostupni na Internet stranicama za ZJN u EU, može se videti da je većina zemalja država članica usvojila nacionalni NAP za ZJN. Konkretno, status u vezi NAP za ZJN po zemljama (do maja 2017³⁰) je sledeći:

- NAP (ili ekvivalentni dokument) - usvojen: 23 države članice EU (Austrija, Belgija, Bugarska, Hrvatska, Kipar, Češka, Danska, Finska, Francuska, Nemačka, Irska, Italija, Letonija, Litvanija, Malta, Holandija, Poljska, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španija, Švedska, Velika Britanija)
- NAP (ili ekvivalentni dokument) - nije usvojen: 5 država članica EU (Estonija, Grčka, Mađarska, Luksemburg, Rumunija).

U EU su za sada razvijeni kriterijumi za ZJN za ukupno 19 grupa proizvoda/usluga. Više informacija dostupno je na: www.ec.europa.eu/environment/gpp

---

³⁰ http://ec.europa.eu/environment/gpp/action_plan_en.htm

Statusi primene ZJN – primer Hrvatske i Slovenije

Republika Hrvatska

Podaci za Republiku Hrvatsku u izveštaju iz 2019. godine govore da se praćenje podataka u vezi ZJN vrši elektronski preko odgovarajućeg Portala. Prema prikupljenim podacima, u 2016. godini zaključeno je samo 65 od 13.838 ugovora po kriterijumu zelene javne nabavke (0,5%). Studija Evropskog parlamenta pokazuje da je Hrvatska delimično implementirala nacionalni akcioni plan za GPP.

Republika Slovenija

Slovenija je jedna od retkih država članica koja je ZJN uspostavila kao obavezne. Međutim, uprkos povećanju ZJN sa 8% na 17% ukupne vrednosti tendera u periodu od 2013. do 2015. godine, postoji dalji potencijal za rast.

Slovenija trenutno nema NAP za ZJN, jer je NAP za 2009. godinu postao nevažeći.

U januaru 2018. godine stupila je na snagu nova Uredba o ZJN kao deo okvirnog programa za prelazak na zelenu ekonomiju. Ova uredba proširila je broj kategorija proizvoda i usluga za koje je ZJN obavezna na 20. Uspostavljeni su definisani ciljevi za svaki proizvod ili uslugu (na primer, najmanje 15% hrane treba da bude organskog porekla, 50% kancelarijskog i higijenskog papira treba da potiče iz šuma kojima se upravlja na održiv način, a najmanje 50% električne energije treba da dolazi iz obnovljivih izvora ili postrojenja kogeneracije visoke efikasnosti). Izrađene su smernice sa kriterijumima za različite grupe proizvoda kako bi se pomoglo organizacijama da ih pravilno primene (u velikoj meri se zasnivaju na EU kriterijima za ZJN). Slovenačke vlasti svake godine organizuju nekoliko konferencija i radionica kako bi pomogle u sprovođenju ZJN, kao i aktivnosti obuke za javne nabavke. Uspostavljen je i helpdesk za ZJN i odgovarajuće grupe proizvoda/usluga.

6.2 Primena ZJN u Republici Srbiji

Primena ZJN u Republici je na samom početku. Uspostavljen je odgovarajući okvir za dalji razvitak ZJN, kroz Zakon o javnim nabavkama i odgovarajuću Strategiju razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji koje su trenutno u fazi revidiranja. Određeni pomaci postignuti su u oblasti nabavke energetski efikasnih proizvoda/usluga, kroz usvajanje i primenu Pravilnika o minimalnim kriterijumima u pogledu energetske efikasnosti u postupku javne nabavke dobara, "Sl. glasnik RS", broj 111/2015.

NAP za ZJN nije uspostavljen, niti postoje izrađeni konkretni kriterijumi za pojedinačne grupe proizvoda usluga za ZJN kako je to slučaj u EU. U trenutno važećem Zakonu o javnim nabavkama, kao ni u strategiji za razvoj javnih nabavki nisu do kraja prepoznate mogućnosti u vezi kriterijuma

koji su već dati u nacionalnim propisima iz oblasti eko – označavanja. Na internet stranicama UJN još uvek se ne nalaze lako dostupni podaci u vezi sa smernicama i sumiranim izlaznim elementima aktivnosti koje se sprovode na polju ZJN.

Analizom godišnjih izveštaja o javnim nabavkama u Republici Srbiji koji su dostupni preko Internet stranica Uprave za javne nabavke, navedeno je da su izvršene sledeće aktivnosti u vezi sa ZJN:

- 2018. godina: Uz podršku projekta „Podrška daljem unapređenju sistema javnih nabavki u Srbiji“, Uprava je u saradnji sa holandskom organizacijom BIZOB (Biro za nabavke i tendere Južnog Brabanta) organizovala studijsko putovanje u Holandiju vezano za ekološke aspekte javnih nabavki. Holandija je izabrana za zemlju domaćina za studijsku posetu koja se odnosi na ZJN, jer je holandski sistem javnih nabavki dobro poznat u EU zbog veoma naprednog nivoa primene ekoloških kriterijuma u javnim nabavkama. U studijskoj poseti učestvovalo je sedam predstavnika Uprave i dva predstavnika Republičke komisije za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki. Poseta je trajala od 8.- 12. Oktobra 2018.
- 2017. godina: nisu navedene realizovane aktivnosti koje su u direktnoj vezi sa ZJN
- 2016. godina: Srovedene su obuke za predstavnike MSP, ponuđača i naručilaca kojima su obuhvaćene neke od najbitnijih tema: planiranje javnih nabavki, uslovi za učešće i primene kriterijuma ekonomski najpovoljnija ponuda, pitanja iz oblasti zaštite prava, centralizovanih javnih nabavki i primene okvirnih sporazuma, zelene nabavke, kao i teme u vezi sa oblicima i načinima pregovaranja, stručnom ocenom ponuda i Portalom javnih nabavki.
- 2015. godina: Uprava je izradila dokument pod nazivom: „Zelene javne nabavke“ u kome je najpre objašnjen pojam i značaj „zelenih“ javnih nabavki, zatim izvršena analiza zakonodavnog okvira EU i Republike Srbije i predstavljena implementacija „zelenih“ javnih nabavki u praksi kod IT opreme, pri kupovini električne energije, pri kupovini vozila i nameštaja, kod nabavke radova, itd. U cilju promocije dobre prakse u oblasti socijalnih i „zelenih“ nabavki, Uprava je predstavila smernice za primenu socijalnih aspekata u postupcima javnih nabavki kao i primenu ZJN, 2. novembra 2015. godine, za oko 150 predstavnika naručilaca.

7 Preporuke za poboljšanje primene zelenih javnih nabavki u Republici Srbiji

7.1 Poteškoće u primeni ZJN

Na osnovu analize dostupnih podataka u vezi primene ZJN u Republici Srbiji, kao i upoređivanjem sa podacima o najčešćim poteškoćama koje se javljaju prilikom primene ZJN u EU, može se pretpostaviti da su mogući sledeći izazovi za dalju primenu ZJN u Republici Srbiji:

- Nedovoljan nivo svesti u vezi sa ZJN kod naručioca (posebno kod najvišeg menadžmenta) i samim tim slaba motivisanost da se koncept ZJN adekvatno primeni
- Nedostatak jasnih smernica za primenu kriterijuma ZJN; nedostatak konkretnih kriterijuma za određene grupe proizvoda/usluga.
- Nedostatak pravne ekspertize u primeni kriterijuma ZJN u okviru postupka javnih nabavki; slabo razumevanje šta bi mogli biti dodatni kriterijumi u vezi sa životnom sredinom i društvenim aspektima, kao i slabo razumevanje konteksta životnog ciklusa proizvoda/usluge
- Nedostatak praktičnih alata i informacija
- Nedostatak odgovarajuće obuke u vezi sa ZJN
- Izostanak međusektorske saradnje; nedostatak saradnje između različitih organa i institucija.

7.2 Predlozi za poboljšanja sistema ZJN u Republici Srbiji

U nastavku su date sumirane preporuke za dalje unapređenje sistema ZJN u Republici Srbiji, a kako bi se predupredile odnosno umanjile poteškoće koje se mogu očekivati u primeni.

Predlog 1. Izrada prvog Nacionalnog akcionog plana (NAP) za ZJN za Republiku Srbiju (ili nekog drugog ekvivalentnog dokumenta), uz uključivanje ključnih zainteresovanih strana (posebno drugih relevantnih državnih organa, Privredne komore Srbije, kao i civilnog sektora).

Kako bi se Republika Srbija što pre priključila državama EU i dala svoj doprinos u promovisanju politike održive potrošnje i proizvodnje, Ministarstvo za zaštitu životne sredine bi trebalo da, uz uključivanje ključnih zainteresovanih strana, pokrene proces izrade i usvajanja ovog dokumenta.

Usvajanjem NAP za ZJN (ili nekog drugog ekvivalentnog dokumenta) bi se definisao jasan strateški cilj Republike Srbije - procenat sprovedenih postupaka javne nabavke uz primenu osnovnih kriterijuma za zelene nabavke i rok za dostizanje. Prvi zadatak bi bio definisanje prioriternih grupa proizvoda (roba i usluga) za Republiku Srbiju na osnovu jasnih kriterijuma, a zatim razrada mera/aktivnosti, identifikacija aktera, postavljanje rokova, kao i procena i obezbeđivanje izvora finansiranja.

Napomena: U izradu ovog strateškog dokumenta Ministarstvo zaštite životne sredine bi trebalo da uključi predstavnike UJN, Ministarstvo rudarstva i energetike, Ministarstva privrede i dr. Iz Ministarstva zaštite životne sredine potrebno je svakako uključiti predstavnike iz sledećih oblasti: cirkularna ekonomija, standardi i čistija proizvodnja, Eko znak i EMAS, Upravljanje hemikalijama i biocidnim proizvodima, Upravljanje otpadom. S obzirom da je u Ministarstvu zaštite životne sredine formirana posebna intersektorska radna grupa za cirkularnu ekonomiju, pretpostavljamo da bi jedan deo članova koji su predstavnici ključnih zainteresovanih strana bili zainteresovani da se uključe u izradu NAP za ZJN.

Radna grupa bi takođe trebalo da uključi predstavnike lokalne samouprave, Privredne komore Srbije, udruženja poslodavaca, civilnog sektora i drugih zainteresovanih strana.

Predlog 2. Izrada web Portala za ZJN.

Web portal za ZJN bi mogao da se postavi kao poseban web sajt (ili pod-domen u okviru postojećeg web sajta) u nadležnosti Ministarstva zaštite životne sredine, ili u okviru web sajta Uprave za javne nabavke www.ujn.gov.rs. U okviru Portala bi mogle da se nalaze sve važne informacije u vezi sa ZJN, uključujući: materijale za obuku, vodiče, smernice, primere iz prakse, kriterijume za ZJN, kontakte, odgovore na često postavljena pitanja i sl.

Napomena: Na web stranicama UJN trenutno ne postoji jasno izdvojen deo koji je posvećen ZJN tako da pronalaženje postojećih smernica nije toliko vidljivo zainteresovanim stranama kojima bi ove smernice koristile.

Predlog 3. Izrada kriterijuma za ZJN za pojedinačne grupe proizvoda.

Kriterijumi bi trebalo da se zasnivaju na postojećim kriterijumima za ZJN u EU. Kriterijumi bi trebalo da budu lako dostupni zainteresovanim stranama (npr. preko Portala za ZJN ukoliko se Portal uspostavi). U toku Projekta: „Green Public Procurement Through Stakeholder Synergy“ (BTD-FY2019-1356), planirano je da se izrade prve smernice za kriterijume za ukupno 4 grupe proizvoda (na osnovu kriterijuma za ZJN koji se primenjuju u EU).

Predlog 4. Obuka ključnih učesnika u procesu ZJN ne temu ZJN i pratećih tema i alata

Sprovođenje odgovarajućih obuka iz oblasti ZJN za naručioce i ponuđače. U teme bi (sem osnova ZJN) trebalo uključiti i teme u vezi životnog ciklusa proizvoda/usluga, LCC, EMAS, Eko znak, standarde za sisteme menadžmenta životnom sredinom i sl. Bilo bi dobro da se organizuju posebne obuke za naručioce i posebne za ponuđače.

Predlog 5. Revidiranje priručnika za službenika za javne nabavke

U program obuke za službenike za javnu nabavku predvideti i detaljnije uključivanje tema ZJN.

Predlog 6. Revidiranje postojećih smernica za ZJN i smernica za ENP

Smernice dopuniti sa konkretnim pojašnjenjima u vezi načina uključivanja uticaja na životnu sredinu tokom životnog ciklusa i primene kriterijuma za ZJN za izradu tehničkih specifikacija i

odlučivanje u okviru sprovođenja postupka javnih nabavki. Uključiti izmene koje nastanu nakon usvajanja novog Zakona o javnim nabavkama.

Predlog 7. Povezivanje UJN sa drugim relevantnim institucijama

Bilo bi dobro da se UJN dodatno poveže sa relevantnim organima i institucijama čija znanja mogu da se iskoriste i međusobno umreže u cilju zajedničkog unapređenja sistema ZJN u Srbiji. Kako je tema ZJN veoma kompleksna, zahteva multidisciplinarna znanja i povezana je usko i sa drugim oblastima (kao što su cirkularna ekonomija, eko označavanje, energetska efikasnost, sistemi menadžmenta životnom sredinom i sl.), preporuka je da se u daljem radu na unapređenju sistema ZJN u Republici Srbiji uključe i drugi relevantni nadležni organi, posebno ukoliko se bude radilo na izradi NAP za ZJN. Za što bolje povezivanje svih učesnika i olakšavanje procesa komunikacije, potrebno je razmotriti i pomoć odnosno uključivanje nevladinog sektora/organizacija civilnog društva.

8 Literatura

- Zakon o javnim nabavkama („Sl. glasnik RS“, broj 124/12, 14/15 i 68/15)
- Nacrt Zakona o javnim nabavkama
- Strategija razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji - za period 2014.-2018.godine, „Sl. glasnik RS“, broj, br. 122/2014
- Strategija razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji - za period 2019.-2023.godine – u postupku.
- Zelene javne nabavke, Uprava za javne nabavke Republike Srbije, septembar 2015.godine
- Nacionalni program za za usvajanje pravnih tekovina Evropske unije, Ministarstvo za evropske integracije, februar 2018.
- Pregovaračka pozicija Republike Srbije za međuvadnu konferenciju o pristupanju Republike Srbije EU za pregovaračko poglavlje 5 – Javne nabavke, Vlada Republike Srbije, 21.03.2016. godine
- Odluka br. 1386/2013/EU o sedmom Opštem akcionom programu za životnu sredinu do 2020 „Živeti dobro u okviru granica naše planete“ 2013.godine.
- Saopštenje Evropske komisije „Public procurement for a better environment“, b.r. COM (2008) 400, 2008
- Kupujmo zeleno – Praktični vodič kroz zelene javne nabavke („Buying Green! – A Handbook on green public procurement“), EU, 3.izdanje, 2016.)
- Strategija Evropa 2020: Strategija za pametan, održiv i inkluzivan rast.
- Nacionalna strategija održivog korišćenja prirodnih resursa i dobara, „Sl. glasnik RS“, broj 33/2012
- Nacionalna strategija održivog razvoja, „Sl. glasnik RS“, broj 57/2008
- Strategija upravljanja otpadom za period 2010-2019. godine, „Sl. glasnik RS“, broj 29/2010. Napomena: Izrada nove Strategije upravljanja otpadom je u postupku izrade.
- Strategija uvođenja čistije proizvodnje u Republici Srbiji, „Sl. glasnik RS“, broj 17/2009
- Program uvođenja čistije proizvodnje u Republici Srbiji sa Akcionim planom - Nacrt.
- Nacionalni akcioni plan za korišćenje obnovljivih izvora energije, „Sl. glasnik RS“, broj 53/2013
- Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, „Sl. glasnik RS“, broj 101/2015.
- Direktiva 2014/24/EU
- Direktiva 2014/25/EU
- Direktiva 2014/23/EU
- Uredba o EU Eko-znaku EZ Br. 66/2010
- Direktiva o Eko-dizajnu (2009/125/EZ)
- Uredba (EZ) br. 1221/2009 (EMAS Uredba).
- Uredba (EZ) br. 106/2008 (EU ENERGY STAR Uredba)
- Direktiva 2009/33/EZ o promociji čistih i energetski efikasnih vozila za drumski transport

- Uredba (EZ) br. 1907/2006 (REACH Uredba).
- Uredba (EU) br. 305/2011 o utvrđivanju usklađenih uslova za stavljanje na tržište građevinskih proizvoda.
- Direktiva 2011/65/EU o ograničenju upotrebe određenih opasnih materija u električnoj i elektronskoj opremi (RoHS Direktiva)
- Direktiva 2009/28/EZ o promovisanju upotrebe energije iz obnovljivih izvora
- Uredba (EU) br.995/2010 o utvrđivanju obaveza operatera koji stavljaju drvo i drvne proizvode na tržište
- Zakon o javno-privatnom partnerstvu i koncesijama („Sl. glasnik RS“, broj 88/11, 15/16, 104/16)
- Zakon o energetici, Sl. glasnik RS br. 145/2014 i 95/2018
- Zakon o efikasnom korišćenju energije, Sl. glasnik RS br. 25/2013
- Pravilnik o minimalnim kriterijumima u pogledu energetske efikasnosti u postupku javne nabavke dobara, “Sl. glasnik RS“, broj 111/2015
- Pravilnik o uslovima, sadržini i načinu izdavanja sertifikata o energetske svojstvima zgrada, “Sl. glasnik RS“, broj 69/2012 i 44/2018
- Uredba o vrstama proizvoda koji utiču na potrošnju energije za koje je neophodno označavanje potrošnje energije i drugih resursa, “Sl. glasnik RS“, broj 92/2013 i 80/2016 (i prateći pravilnici za pojedinačne grupe proizvoda)
- Zakon o zaštiti životne sredine, “Sl. glasnik RS“, broj 135/2004, 36/2009, 36/2009, 72/2009, 43/2011, 14/2016, 76/2018 i 95/2018
- Pravilnik o bližim uslovima, kriterijumima i postupku za dobijanje prava na korišćenje ekološkog znaka, elementima, izgledu i načinu upotrebe ekološkog znaka za proizvode i usluge, “Sl. glasnik RS“, broj 49/2016
- Zakon o hemikalijama, “Sl. glasnik RS“, broj 36/2009, 88/2010, 92/2011, 93/2012 i 25/2015 (sa pratećim Pravilnicima)
- Zakon o biocidnim proizvodima, “Sl. glasnik RS“, broj 36/2009, 88/2010, 92/2011 i 25/2015 (sa pratećim Pravilnicima)
- Zakon o upravljanju otpadom, “Sl. glasnik RS“, broj 36/2009, 88/2010, 14/2016 i 95/2018 (sa pratećim podzakonskim aktima)
- Zakon o inovacionoj delatnosti, “Sl. glasnik RS“, broj 110/2005, 18/2010 i 55/2013
- Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju (“Zatvaranje petlje – EU Akcioni plan za cirkularnu ekonomiju” COM(2015) 614).
- Saopštenje o primeni akcionog plana za cirkularnu ekonomiju (COM(2019) 190).
- ISO 14001:2015 Sistemi menadžmenta životnom sredinom – Zahtevi sa uputstvom za korišćenje
- ISO 50001:2018 Sistemi menadžmenta energijom - Zahtevi sa uputstvom za korišćenje
- ISO 20400:2017 Održive nabavke
- BS 8001:2017 Okvir za primenu principa cirkularne ekonomije
- www.ec.europa.eu/environment/gpp/index_en.htm
- www.ujn.gov.rs
- www.zelenanabava.hr

- <http://www.djn.mju.gov.si/sistem-javnega-narocanja/zeleno-jn>
- www.iso.org.
- https://ec.europa.eu/environment/emas/index_en.htm
- <https://ec.europa.eu/environment/ecolabel/>.

This project is financially supported by the Royal Norwegian Embassy in Belgrade <https://www.norway.no/en/serbia/>
Realizaciju projekta finansijski je podržala ambasada Kraljevine Norveške u Belgrade <https://www.norway.no/en/serbia/>